

לאה אירן בת טאוס ז"ל

ונלוחו חודש

חג הסוכות שזו עיקר גרסה לתצופה, כמש"כ נס' ויקרא (כ"ג ל"ד) ובמדבר (כ"ט י"ג) משום שצאחורו חודש נברא העולם, כ"ז בעניני הטבע, וכן בחודש ניסן נולד נראשונה סגולה עם ה' ביציאת מצרים, ע"כ אוחו החודש מסוגל להתחוק בעבודת ה' ע"י ספור יציאת מצרים שגורם אמונה ונצטחון כמש"כ נס' דברים ע"ז ג' צפי' חדש האביב, וע"ע להלן מ"ב, שנמצא שזוהי החודש שעת הכושר לגאולת ישראל, וא"כ מש"ה ג"כ נקרא שמו ראש:

(ב) לכם ראש חדשים. ראש משמעו כמה פעמים מוכרח כמו מראש פרעות אויב (דברים ל"ב מ"ב). וכן הרבה, והפי' לכם דוקא המדע הזה מוכרח בשנה, כמו שחודש משרי הוא המוכרח כמה שנוגע ללרכי העולם, משום שזו נברא העולם, וכלל גדול הוא שצאחורו יום שנברא אוחו דבר מסוגל זה היום גם לדורות להתחוק יותר, וזוהי הטעם טעם האש נמולא ש"ק רוחח יותר משום שאז נברא, וכ"כ הרשב"א ב"ש"ו"ט סי' מ"ג, ומש"ה בחודש משרי עיקר דינו של אדם על כל השנה משום שזו ניסן נידון אלה"ר כמש"כ הר"ן במס' ר"ה,

10 ואלים מלכד הקדוש הנה, הנשער במוטותיו כפי מדברת קדושת הקמים, יש עוד ענינים פרישים, מחדשים לכל זמן קדושים אלה כפי ענינו; ושרש פלגם הוא סדר ששד"ה ההקמה העליונה, שכל חקן שנתקן יאור גדול שהארץ בזמן מהומים, קשוב תקופת הזמן הנהא, יאר עלינו אור מעין האור הראשון, והחדש חולדת החקן הנהא במי שקבלו, ומהא על פ' זה נצטרנו קנה הפסח, בקל השנינים ששצטרנו, לזכר יציאת מצרים; כי בהיות החקן הנהא חקן גדול מאד שנתקן בו, וכמו שזכרנו למעלה, הקבע שששב תקופת הזמן הנהא יאר עלינו אור מעין האור שהארץ אה, והחדש בני חולדת אותו החקן, ועל כן נחמדיב באותם השנינים פלגם.

כ"ז - רמ"א א' 160

החג הזה, למת, פניק י"ג, י"ד

אין לראות את המאורע כדבר שעבר, שמן הראוי לעשות לו זכרון כדי שלא ישכח בתוהו והשיכחה, אלא לראותו כמאורע לשעתו ולכל הדורות, כגילוי לכל הדורות והזמנים. המאורע פתח שער - ושוב לא נסגר אותו שער לעולמים. וכל דור מתייצב בפתח השער ורואה אותם מראות ראשוניים. והחג הבא לחיות אותו מאורע, קולט לתוכו כל היקפו ועמקו של מאורע, והוא מספיגו בנפש החוגג. ולכן כל פרטי המאורע העיקריים צריכים להשתקף בכל הפרטים המקבילים להם באופיו של החג וכל צבעיו וגווניו. אחד מהם לא נעקר בה מבחינת תוכנו צריך המאורע להשאיר נצחי חיי בבראשונה, והחג צריך להיות פירוש חי ומלא לאותו מאורע. פירוש בהיר שישקף את נשמת המאורע, שיפיה גם עתה את נשמת המאורע לתוך מעמקי הנפש המלאה שמחת המאורע. צורתו של חג היא בבחינת לבוש נפלא שבהיכנס בו האדם, הרי הוא מתעלה ומתרום מעל לזמנו ומקומו, אל אותו זמן ואותו מקום של המאורע. הלבוש שהוא מכיל רגע בנצח שהוא נצח שברגע. לגלגלחתה, שהבהיק בוירבראשית עם זריחת הכאורע, נחלה מחדש בכל שנה באותו יום ממש.

בסדר "הגדה" מובא: "ובכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. שלא את אבותינו בלבד גאל אלא אף אותנו גאלי". ואין להבין פה כי אנו גם אנחנו יצאנו ממצרים, אלא כמו שמיצתה ההלכה: "כאילו הוא בעצמו יצא עתה משיעבוד מצרים" (רמב"ם, חמץ ומצה, פ"א ה"ו). כלומר: "עתה" - יצא זה "עתה" יצא. זה "עתה" התרחשה הגאולה ההיא, וצריך הוא לא רק "לראות עצמו" בכך, בעיני דמיונו כמי שמשקף אתורנית למרחקי זמן, אלא צריך הוא "להראות" עצמו בכך - בפועל ממש. בשמחת חירות של "עתה", בנינוני חירות של "עתה". שום דבר לא עבר ולא חלף, אלא מתרחש בזה הרגע עצמו ממש. המיסב לשוחח ה"סדר" בליל כ"ט של ניסן אינו רק מזכיר את נס גאולת מצרים, אלא מחיה אותו בנפשו. חי אותו מחדש באותה שעה. חי "עתה" גאולה של "עתה". והיא שמחת לבו "עתה". כי בעומקת הנפש אין חילוק זמנים.

הג' ח' י"א, י"ב - סדר מן הכאור א' 221

ה"ג הקב"ה החיל והיטו פניו החלל לחס כמ"ש (כ"ר פ"ג) וכלן ביל"מ חחר חנה עשירית שילאו ישראל מכל י" הקליפות ונכנסו לעשר מדות: דקדושה, שקן היו עשר מנות נניף למזרים ורפוא לישראל כמ"ש (זח"ב לו א') התחיל התיקון לפנס אלה"ר, ולריך להרניש השניו שיהוקן ככל ולא יחי' שחור שנעכיה וזה לריך האדם להרניש בכל ליל פסח הרניש מחודש ושיטי שלילה זו משונה מכל הלילות שזוהי מרניש כאלו הוא ילא ממזרים נחף דאכתי עבדי אשורוש חגן מ"מ הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעפ שזוהי ככר ילאנו שלא יחי' שצבור כזה כמו במזרים שהקיפה הקליפה מכל לך כמש"כ גוי מקרב גוי כעובר במע"י אוחו וזוהי ככר ילאנו ולריך אדם להרניש בכל שנה יציאה מחדשת כאלו הוא ילא ממזרים:

כ"י צ"ג, חגן

4 חג הפסח הוא התחלת הרגלים, משום שבו נולד עם ישראל. הרב קורא לפסח "האביב של העולם" (מאמיו הראיה מגד יהודים, עמ' 501), כלומר, תחילת ההופעה האלוקית הגלויה בעולם, לעומת הופעת יד ד הנסתרת בסדרי הטבע כפי שהופיעה ממעשה בראשית ועד יציאת מצרים, וכפי שאנו פוגשים אותה היום. התגלות אלוקית זו של יציאת עם ישראל ביציאת מצרים היא יסוד האמונה. בכל שנה כשאנו מגיעים אל ימי הפסח אנו נפגשים עם התחדשות הארת האמונה של טבעיות האמונה כפי שהוטבעה בנו בראשית יצירתנו. בעלי המוסר אומרים שלא הזמן עובר בנו אלא אנו עוברים בזמן. כזמני החגים אנו נמצאים בתחנות קבועות שיש בהם אוצרות ורשמים של קודש ושל יסודות אמונה. וכאשר "רכבת הזמן" שוהה באותה תחנה צריך לדעת לנצל כל רגע, ולדלות ממנה את האוצרות הנמצאים בה, ככל יכולתנו. כן בקדושת הפסח מתחדש בנו עומק הטבעיות של האמונה, מתחדשת בנו הניסיונות של על כנפי נשרים שבה נולדנו.

5 כ"ג כ"ג 1866 ח"א, ח"א א' 1866 כל חג מייצג מאורע היסטורי ומציירו לדורות במחשבת העם והרגשותו. התורה היא שקובעת את דמות החג ומשרטטת קווים ותגים שבו, כדי שיוכל לשמש אספקלריה נאמנה למחות ההג הנעוצה במאורע ההיסטורי ההוא. ומכאן שאין החג רק בחינת ציון לזכר המאורע, אלא החיאת המאורע עצמו. ושמחת החג היא שמחת בראשית, של זה המאורע, עצמו. כי אילו היה החג רק ציון לזכר המאורע, היה צריך רק להזכיר את המאורע באיזה אופן שהוא ואפילו בחינת דומה לרומה וסימן כלשהו. ושמחת החג לא היתה צריכה להיות דוקא במסגרת מסוימת וצורה קבועה. שמחת החג לא היתה חייבת להיות שמחת המאורע, אלא די היה לה שהיא באה מחמתו. וכיון שכבר באה הרי היא ברשות עצמה לגמרי ככל שת"ס שמחה שאין בה אלא שמחה בלבד. ברם עכשיו שהחג הוא החיאת המאורע עצמו, הרי שהמאורע כולו כמות שאירע בשעתו צריך להיות כולו ניצוק לתוך החג ולהאיר מתוכו לנפש האדם החוגג.

7 [ב] ב"ב (פסחים קטו): לחס עוני שעונין עליו דברים הרבה, והיינו שצריך להיות דרך שאלה ומשובה הכן שאל מה נשמה ואכיו משיבו וכמ"ש (שם קטו). בנו שאלו כו' אכנה שאלנו ואם לאו הוא שאל לעצמו, וכן במאמר ר"ג מלה שאנו אוכלין ע"ש מה כו' מרור ע"ש מה כו' ואין אומרים סחם מלה שאנו אוכלין ע"ש שלא הספוק כו' רק דרך שאלה ומשובה (וכ"ה ג' הר"ח) והיינו שכלילה לריך האדם להרניש בנפשו הדשות, שצריך האדם לראות א"ע כאלו הוא ילא ממזרים כו' והיינו שאלו הרניש אדם בנפשו הרניש חוק שילא מן המילה, וכן לריך כל אדם להרניש בכל ליל פסח כאלו הוא ילא ממזרים ולא יחי' הדבר אללו כדבר הרגל לאחול מלה ומרור וכדומה, וכן כל עיקר הקנס טיבול ראשון אמרו שיהא כי היכי דליהו סיכרא למיתוקה (כמש"ש קוד): והיינו שיעורר האדם מה שנתנה הלילה הזה מכל כלילות שיש שנינו כזה ויאל מהרגל ובה השאלה ראשונה על טיבול יקרות שזה ה' קללת אלה"ר שמקודש ה' מאלל אדם רק פרי העץ ואח"כ נחקלל אלה"ר ואכלת את עשב השדה וכיון שהיושע פניו וא' חגי והמורי נאלל כאלוהם אחד

כ"י צ"ג - רמ"א א' 12

ואמנם כן, הגאולה של יציאת מצרים פעלה בעיקר על הנשמה שיצאה לחלוטין מכבלי השעבוד. ומכאן ואילך אפילו אם יהיו גלויות ושעבודים לא יהיו אלא על הגוף בלבד ולא על הנשמה. ומפני זה גאולת מצרים היא באמת גאולה עולמית שאין אחריה גלות. כי הנשמה יצאה לחרות עולמית. ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם.

ולואת. גאולת מצרים הייתה לא רק גאולה מגלות. שהרה מסומאה אלא גם עלי והתעלות עד אין קץ. וההקדשתם והייחוס קדושים כי קדוש אני וגוי כי אני ד' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים והייחוס קדושים כי קדוש אני (ויקרא י"א מ"ד-מ"ה). להטהר מהטומאה היותר עכורה ולהגיע עד הטהרה והקדושה היותר נהדרה. כי העליה הנהדרת היא רק כלפי הגוף. אבל הנשמה אין לה כל הדרגות וגבולים - בחפזן כמראה הבוק היא עולה למרומי מרומים עד אין קץ.

וכמו אז בשעת יציאת מצרים, כן בכל שנה ושנה בהתקדש ליל שמורים לר' זוכה כל אחד ואחד מישראל שהקביה כביכול מספיל בו בכבודו ובעצמו ובעת עריכת הסדר וכל היום הראשון של החג הוא יושב בפחיתו של מקום. ואור הנשמה מתגלה אז לכל יחיד ויחיד בכל הדר קדשה ומלא צביונה - לא לפי המעשים וההתעוררות - ומופיעה בהדרה כל אותו היום. ומי שזוכה להכין את עצמו להנחת מאור הנשמה ולהתאמץ בה אין קץ למעלתו. והאור הזה מאיר בו כל השנה כולה באותה הדרת הקודש וההופעה הגלויה שמתגלה אז.

ליל הסדר הוא מעין העתיד לבוא. כשאנו עוסקים בסיפור יציאת מצרים, אנו מגלים את הטבעיות של האמונה בישראל, ובכן, באופן פנימי, אנו מעוררים את הגאולה העתידה ומכניסים אותה. יציאת מצרים הינה רק הכנה וראשית לגאולה העתידה והשלימה, ולכן מה שהופיע ביציאת מצרים כהברוק והתנוצצות, יופיע לעתיד לבוא, בעת התקיון השלם, באופן שלם, קבוע ומחמדי. מהלך הגאולה מתחיל ביציאת מצרים, והולך ונמשך עד להשלמתו בגאולה העתידה, כדברי הרב באורות (ישראל ותחייתו כח, עמ' מד): "גאולת מצרים וגאולת העתיד השלמה היא פעולה אחת שאינה פוסקת".

בתוך סדר ליל פסח, בסידור הדברים של בטריוי המעשים, הדברי הראשון הוא: "קדש!" אפשר להבין זאת באופן פשוט מאוד. יש קדוש של שבת וקדוש של יום טוב. מה זה "קדש"? לומר קדוש וזכרות זו הדעה על קדוש היום. אבל באמת, המילה הראשונה בכל הסידור הזה היא: "קדש לי כל בכור". גם ביום לבכור מופיע בטריוי זה של קדושה ראשית דבר: "קדשים תהיו". ואת "ראשית חכמה יראת ד'". "ראשית כל ריבוד". "קדשים תהיו", אתם תהיו קדושים, ואתם צריכים להיות קדושים, ואתם מוכרחים להיות קדושים, ואתם קדושים. ואת המילה הראשונה מסדר העבודה הזה: קדושה מציונותי. זו מילה כללית מקפת וסודית: קדושת היום וקדושת האנשים גם יחד. ואת הכוונה, הרדעה והכרה, "מה אתם חייבים", מה מציונותי. הקדושה היא עובדת המציאות שלט. אנו נמצאים וקיימים. האם צריך לסדר שנה חיים וקיימים? אנוני יודעים שאנו קדושים! פשיטא שאנו קדושים! אלא שזה צריך להיות יותר מפורס, להתפרס במצות.

"קדשנו במצותי" [קידוש] "קדש!" ההודעה של אמונת אמת, בטריוי של קדושה, הדעת האמת, תודעה ייחודית ישראלית, היא המגלה בכיטוי ובדיבור ובסידור המעשים, את ההכרה ואת ההרגשה של עבודת "בני בכרי ישראל". "קדש!", דע אנתה קדוש, תביע את עובדת היותך קדוש. ההודעה הזאת קובעת במציאות הממשית העובדתית ומגלה את הקדושה הנמצאת בפנים, בנשמה הנצחית. כל התורה שייכת לעניין הכללי הזה של קדושת ישראל, ומתוך הכלל הזה יש התפרסות בפרטי המצוות, "אשר לקדשו במצותי". הקדושה של "קדשים תהיו" מתפרסת ומתבטאת, והמדעות שלה היא בקדושה שבמצותי. הכל מתגלה במצוות, "קדשנו במצותי", ובמיוחד בפסח, וכן חירותו.

על כן יש בכחה ליתן כח חיים פרטיים לכל אחד ואחד מישראל. יש בכחה של הממשותף של "יוציאנו ד' אלקינו" ליתן "כח חיים פרטיים" מעקר הכלל, מתוך הכלל. כל אחד ואחד מנו הוא פרט מהכלל, חלק מהכלל. "עד שכל ציור פרטי שבכל נפש יחידה היא מוסיפה בו אור וחיי עולם לה ולדורותיה". כל אחד מנו הוא חלק של הכלל, הוא תודע וכוונה אותו. על ידי קיום תורה ומצוות תחיים וכוונתם ומקיימים את הכלל. "בניך - בנך". "עד שיש ביד כל אחד מישראל ליתן כח קדושה מצדו אל היום לקדש את היום". היום מקדש לפני שאנו מקדשים אותו, על ידי המעשים של היום, העניין של היום, והמסותיה של היום, ועם כל זה יש מצוה להקדיש. ויש מצוה שאתה תגיד. שאתה קדוש, שתוכר שאתה קדוש. הסבה הוא מציונות ועבודה, ועם כל זה יש להקדיש. היום הוא קדוש, קדוש במציאות, קדוש בהסתווה, קדוש במובן האלקי, ואנחנו מוסיפים קדושה מתקנים ומגלים את הקדושה. שורש הקידוש הפעלי ביותר, הפרטי, של כל אחד ואחד נמשך מתוך הקדושה הכלל ישראלית, ועושה את הכלל. מקדש הקדושה היא הקדושה האלקית, מציונות ד' ועם זה יש הכרה בכיטוי שלנו, בהכרה, ובתודעה שלנו.

הגאולה - ליל פסח יחידה

חג חירותנו, חג המצות. אור הגאולה הולך ושופע עלינו. הרב אומר בעולת ראייה (חלק א, עמ' ט, דה צמח) שיציאת מצרים אינה אירוע השייך לעבר בלבד, אלא פעולה השייכת לכל מהלך ההיסטוריה ואינה נפסקת כלל. יציאת מצרים והגאולה העתידה הן עניין אחד, ומשה רבינו ואליהו הנביא, המתחיל והגומר, 'ואולם הם לגאולה אחת' (ישאל ותחינו פרק כח). המדרגות הרחוקות של גילוי השכינה בהן זכה עם ישראל ביציאת מצרים, יוצאות אל הפועל קמעא קמעא במהלך כל הדורות. לכן חשוב להבין את יציאת מצרים לא כמאורע חד פעמי, אלא כהתליך ארוך ומתמשך היוצא אל הפועל במלואו, בגאולה העתידה.

מתוך זה נבין, כי ישנו קשר בין העיסוק שלנו בגאולת מצרים ובין קירוב הגאולה העתידה. הרב בביאורו על ההגדה מביא בשם הארידל שאף על פי שעיקר העיסוק שלנו בהגדה הוא בעבר, ואנו מרחיבים בסיפור פרטי הפרטים של יציאת מצרים, מכל מקום יש לעיסוק זה, ביחוד בזמן המיוחד של ליל הסדר, סגולה פנימית לעורר את הגאולה העתידה. סיפור יציאת מצרים מעורר בנו את הציפייה לשועה ולהופעת כל המדרגות של גילוי השכינה להן זכינו, ואנו דבקים על ידי כך ביציאת מצרים שהיא שורש חיינו ומתוך כך, על ידי כל סיפור והעמקה בלילה זה, חושפים אנו את גדולת הנשמה לה זכינו ביציאת מצרים, ומקרבים אנו בפועל את הגאולה העתידה.

אמירתנו בהגדה "השתא הכא, לשנה הבאה בני חורין" - אינה צפייה לשועה בלבד, אלא הבנה עמוקה כי סיפור היציאה פועל לקרוב הישועה ולהיותנו בני חורין. כל המעשים אותם פועלים אנו בלילה הזה 'מקרבים הם אותנו שלב נוסף אל הגאולה העתידה. לכן אנו מסיימים את ליל הסדר בתפילה "לשנה הבאה בירושלים הנוריה", משום שמכאן סיפור יציאת מצרים מצטיירת לפנינו וקרבה אלינו הגאולה העתידה בצורה חיה וממשית.

כי זה פשוט הוא, שגם הירוד שבאנשים אם יצטרך לפגוע שיכול הוא בכל עת לעשות חסד על כל העולם כולו. הכולל בתוכו כיכ היות עד אין תכלית, יתעורר בשמחה ובגבורה לעשות טוב, וכל הפעולות הרפיות אינו בא כראי מוטור אפנה בגודל העוב ששעשים ממש עם כל היקטם בעסק התורה המצות, העבודה, חכמות המדות, אשר עבור זה האיר ד' את עינינו בדברי קדושי עיון קבלת האמת, אשר הריכוז המשיכוית להודיע את גדול ישרת העבודה ואין פעלים על ידה את כללות הנהיה וכל פרטיה. אמנם צריך הוצר להתקרב אל הציור השכלי, כדי שיהי הוריו אמיץ השמחה מבטסת. וזה הציור בא עיי והבנת של האמונת הרחוקת, ודמינו להשכל שאור הנשמה של כל יחיד הוא מוקשר עם הנשמה הכללית של כל התורה כולה. שממנה שאוב כל היקוט לכל פרטיו את אור השלמתו, ובידינו הוא להסיף אור בנשמה שלנו עיי התורה. והנחמה המצות, העבודה והמוצות הטובות, בכל עת ורגע, ובכל רגע שאנו מוסיפים אור בנשמתנו. אם רק נשים דעתנו שלא על עצמנו בלבד אנו חשים כרא על כל התורה, כי כל פעל ד' למעננו, מוסיטים אנו דישלמה חיים בכל המצות.

מוסיף על ידינו אומץ בעבודתנו, והרשע מתמתקת רשעתו באיזה מזה הרהורי תשובה באים לה ואפילו בהבמות החיות מתבסמות לפי ערכן ואפילו היצורים הנמוטים להקים ולהתקרב מתעצבים ומזוככים, מיו הקדושה הנספת עיי נשמה אות השמה לב באמת על הכלל כולה ואין צריך לומר גדול האור שמתקטף בצחצחות העליונות בנשמתו, ובכל המדרגות של העולמות והחיים, שאין קץ לימים הוד קדושתם חמדתם. וזה נכון הגוף לכל איש ביחוד מניע עם קדוש, וביותר היושב על אדמת קדוש, ובפרט מל שוכו להסתופף בצלצו של עיר ד', שכל התורה והחמית והרחמית קשורה בה כקשר הענפים בגזע ושורש.

בליל הסדר אנו נמצאים במצב נפשי אחר מאשר בשאר ימות השנה. מתגלה בתוכנו הארה פנימית מאד בהירה, כשם שישנה נשמה יתירה המופיעה בשבת ומכוהה יש לאדם הרגשות נעלות ורוממות רוחנית, כך גם ליל התקדש חגי מקנה לכל אחד מישראל הארה רוחנית פנימית מיוחדת המאירה בנשמתו הפרטית, מעין הארה לה זכנה האומה ביציאת מצרים. לכן שואכים אנו מליל התקדש חגי חיוק ועידו לעבודתנו בדור הזה, מפני שעל ידי הארת לילה זה, האמת הפנימית נעשית לנו יותר בהירה, ואנו סוקדים את יציאת מצרים והגאולה העתידה במבט אחד, ומתוך כך אנו מוסיפים אמונה וצפיית ישועה להתגברות "קוי הגאולה" הקטנים המופיעים בדורנו, ופועלים אנו עם איל, עד לגילוי אור הגאולה בשלמותו בקרוב ביה.

מכוח אור הגאולה המתנוצץ בלילה הזה אנו יכולים להבין את הנעשה איתנו בדור זה של הקץ המגולה. מתוך אור הגאולה הסאיד ביזמן חרותנו, אנו מקבלים את היכולת להתבונן על כל השלכים העוברים על עם ישראל בצורה בהירה ומבינים אותם באופן שורשי ועמוק. מתוך כך, אנו מתחזקים בצפיית הישועה היוצרת ובנסילת חלק פעיל בגאולה - בין במחשבה ובין במעשה.

וכמו אז בשעת יציאת מצרים, כן בכל שנה ושנה בהתקדש ליל שמורים לר' זוכה כל אחד ואחד מישראל שהקביה כביכול מספיל בו בכבודו ובעצמו ובעת עריכת הסדר וכל היום הראשון של החג הוא יושב בפחיתו של מקום. ואור הנשמה מתגלה אז לכל יחיד ויחיד בכל הדר קדשה ומלא צביונה - לא לפי המעשים וההתעוררות - ומופיעה בהדרה כל אותו היום. ומי שזוכה להכין את עצמו להנחת מאור הנשמה ולהתאמץ בה אין קץ למעלתו. והאור הזה מאיר בו כל השנה כולה באותה הדרת הקודש וההופעה הגלויה שמתגלה אז.

ליל פסח יחידה

ליל פסח יחידה